

Toetsen op maat

In het reguliere onderwijs krijgen de meeste leerlingen de toets aangeboden die past bij het leerjaar waarin zij zitten. Halverwege groep 3 maken zij bijvoorbeeld de M3-toets. Leerlingen met een vertraagde ontwikkeling werken bij bepaalde vakken dikwijls op hun eigen niveau. Zo kan een leerling in groep 7 bijvoorbeeld rekenen op het niveau van groep 6. Maar ook het omgekeerde is uiteraard mogelijk: een leerling uit groep 3 die kan rekenen op het niveau van groep 4.

De uitslag van een toets is het meest nauwkeurig wanneer de toets aansluit bij het niveau van de leerling. De leerling herkent zich dan in de toets en voelt zich uitgedaagd zonder de frustratie van een te moeilijke toets te ervaren. Voor leerlingen die zich minder snel ontwikkelen dan gemiddeld, stemt u het niveau van de toets daarom af op het niveau van de leerling, in plaats van op het aantal jaren onderwijs dat de leerling gevolgd heeft. Voor dit toetsen op maat maakt u gebruik van de onderliggende vaardigheidsschaal van de toetsen in het Cito Volgstelsel primair en speciaal onderwijs. Deze schaal maakt het mogelijk om de resultaten van leerlingen die verschillende toetsen van een bepaald leergebied maken toch met elkaar te vergelijken. Ook kunt u zo individuele leerlingen in de tijd volgen.

U bepaalt dus per leerling welke toets het beste bij hem past. Bij de keuze van een passende toets gebruikt u de volgende gegevens:

- *indien aanwezig de uitslag van de vorige toetsafname:* Bekijk het functioneringsniveau van de leerling op deze toets. Wanneer de leerling in uw ogen wel vooruit is gegaan, maar minder snel dan een gemiddelde basisschoolleerling, kiest u de (tussen)toets die op deze toets volgt. Heeft u bijvoorbeeld een leerling die het vorige toetsmoment functioneringsniveau M5 behaalde en die zich langzamer dan gemiddeld ontwikkelt? Dan is het volgende toetsmoment de M5E5-toets een passende keuze.
- *het onderwijsaanbod:* Welke stof heeft de leerling de afgelopen tijd aangeboden gekregen? Het heeft geen zin om leerlingen een toets voor te leggen waarin veel opgaven voorkomen waarvan de inhoud nog niet is behandeld.
- *het competentiegevoel van de leerling:* Is de leerling erg faalangstig? Kies dan voor een toets die niet te moeilijk is.
- *de samenstelling van de groep:* Maakt bijna de hele groep de toets M4, maar past volgens u de M4E4-toets beter bij één leerling van de groep? Dan is het organisatorisch waarschijnlijk handiger om toch de hele groep de toets M4 voor te leggen. Toetst u leerlingen op maat? Dan zijn digitale toetsen handig. De computer geeft dan immers de instructie bij de verschillende toetsen. U maakt bij de keuze van een toets dus zelf een afweging tussen praktische en inhoudelijke overwegingen.

Voor de leerling is het prettig om een toets te maken die past bij zijn of haar niveau. Als een toetsuitslag iets hoger of lager is dan het niveau van de toets, dan is de toetsuitslag in de meeste gevallen voldoende nauwkeurig. Wanneer een leerling een toets M5 heeft gemaakt en daarbij een functioneringsniveau E5 behaalt, dan is de vaardigheidsscore nauwkeurig bepaald. Dit betekent dat het niet nodig is om bij een hoge score een volgende toets af te nemen (doortoetsen) of bij een lagere score een eerdere toets (terugtoetsen). Doordat alle toetsen van een leergebied zijn gekoppeld aan dezelfde vaardigheidsschaal, kunnen toetsen van één leergebied leiden tot eenzelfde vaardigheidsscore. De E4-toets en de M5-toets kunnen bijvoorbeeld eenzelfde vaardigheidsscore opleveren. Het verschil is dat de leerling bij de E4-toets relatief meer opgaven goed moet maken om dezelfde vaardigheidsscore te behalen. Wanneer de leerling de E4-toets

maakt, zal hij meer succeservaringen hebben dan wanneer hij de M5-toets maakt. De toetsuitslag is echter in beide gevallen betrouwbaar.

Door- en terugtoetsen is in de meeste gevallen dus onnodig. Er is echter één uitzondering: wanneer het functioneringsniveau van een leerling meer dan een jaar afwijkt van het niveau van de toets die u heeft afgenomen, is de meting van de toets onvoldoende nauwkeurig. De leerling heeft in dit geval immers (bijna) alle vragen goed of fout gemaakt en heeft dus niet kunnen laten zien wat hij kan. U kunt dan overwegen een toets van een hoger of lager niveau af te nemen om zo het vaardigheidsniveau van de leerling preciezer in beeld te brengen.

Wat doe ik wanneer de toets (veel) te moeilijk voor de leerling was?

Wanneer een leerling een vaardigheidsscore heeft waarbij het functioneringsniveau meer dan een jaar lager ligt dan het niveau van de toets, was de toets voor deze leerling veel te moeilijk en de meting minder nauwkeurig. Om de groei van de leerling in beeld te brengen en het onderwijsaanbod af te kunnen stemmen op het niveau van de leerling, heeft u een betrouwbare toetscore nodig. U legt de leerling daarom een gemakkelijkere toets voor. Maak hierbij gebruik van de vaardigheidsscore uit de laatste toetsafname en het functioneringsniveau om een passende toets te kiezen.

Voorbeeld

Marit is 10 jaar en zit sinds kort op het SBO. Ze heeft bij Rekenen-Wiskunde de toets M5 gemaakt en een vaardigheidsscore van 33 behaald. Het bijbehorende functioneringsniveau is E3. We hebben hiermee wel een indicatie van het niveau van Marit, maar kunnen er geen nauwkeurige uitspraak over doen. De toets 'paste' niet volledig bij het niveau van Marit waardoor ze niet optimaal de kans heeft gekregen om te laten zien wat ze kan, ze had immers bijna alle vragen fout.

Omdat Marit nog niet zo lang op school zit, heeft haar leerkracht nog geen duidelijk idee wat ze precies kan. Ze wil een exacte uitspraak over haar niveau, daarom legt ze Marit de toets E3 voor. Marit haalt op deze toets een vaardigheidsscore van 37. Haar functioneringsniveau is E3M4.

Wat doe ik wanneer de toets (veel) te gemakkelijk voor de leerling was?

Wanneer een leerling een vaardigheidsscore behaalt waarbij het functioneringsniveau meer dan een jaar hoger is dan het niveau van de toets, was deze toets voor deze leerling veel te gemakkelijk en is de meting minder nauwkeurig. Het is de vraag of u bij zo'n toetsuitslag voldoende weet over het niveau van deze leerling. Als u genoeg informatie heeft voor het bepalen van het onderwijsaanbod voor de leerling, dan hoeft u niet nogmaals te toetsen. Heeft u meer informatie nodig, dan kunt u de leerling een moeilijkere toets voorleggen:

- Bekijk de huidige vaardigheidsscore met bijbehorend functioneringsniveau.
- Vergelijk de inhoud van de toets die past bij het functioneringsniveau van de leerling met het onderwijsaanbod. Een leerling die lesstof uit groep 4 krijgt aangeboden, kan een functioneringsniveau >E5 scoren. Dit betekent niet dat de leerling de stof die niet is aangeboden (bijvoorbeeld bepaalde spellingcategorieën) beheerst.
- Maak een afweging of u een toets van een hoger niveau wilt voorleggen. Houd hierbij rekening met de kenmerken van de leerling.

Samengevat kunt u de toetsen het beste op de volgende manier selecteren:

- Bij leerlingen met een vertraagde ontwikkeling kiest u de toets die qua functioneringsniveau het beste past bij de stof die de leerling beheerst en aangeboden heeft gekregen. Daarbij kunt u de extra toetsen gebruiken als gemakkelijkere varianten van de toetsen voor de medio- en eindmomenten. De E3M4-toets beschouwen we als een makkelijker variant van de M4-toets.
- Bij leerlingen met een normale ontwikkeling kiest u de toets die bij de normale ontwikkeling past en zult u meestal geen tussentoetsen inzetten. Als de leerling de M5-toets heeft gemaakt, zal de leerling het volgende toetsmoment de E5-toets maken.
- Door- en terugtoetsen is alleen zinvol indien het niveau van de leerling meer dan een jaar afwijkt van het niveau van de afgenomen toets én u onvoldoende informatie heeft om het onderwijsaanbod te bepalen.